

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ กองควบคุมโรคติดต่อ (กลุ่มงานโรคติดต่อทั่วไป โทร./ โทรสาร ๐ ๒๒๔๕ ๖๔๖๖ หรือ โทร. ๒๗๕๓)

ที่ กท ๐๗๐๘/ ๖๘๑ วันที่ - ๒ มิ.ย. ๒๕๕๙

เรื่อง ขอสั่งแนวทางการให้บริการวัคซีนป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ตามฤดูกาล พ.ศ. ๒๕๕๙

เรียน ผู้ช่วยผู้อำนวยการสำนักอนามัยกลุ่มที่ ๑-๖ ผู้อำนวยการศูนย์บริการสาธารณสุข ๑-๖๘

ตามหนังสือกระทรวงสาธารณสุข ที่ สธ ๐๔๒๒.๔/๑๖๖๒ ลงวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๕๙ เรื่อง การดำเนินงานให้วัคซีนป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ตามฤดูกาล พ.ศ. ๒๕๕๙ เพื่อลดการแพร่กระจายโรคไข้หวัดใหญ่ผ่านบุคลากรทางการแพทย์ ลดโอกาสการกลายพันธุ์ของเชื้อไข้หวัดนก ซึ่งอาจทำให้เกิดการระบาดใหญ่ของไข้หวัดใหญ่ และลดอัตราการเกิดโรคจากเชื้อไวรัสไข้หวัดใหญ่ ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของการเกิดโรคติดต่อระบบทางเดินหายใจแบบเฉียบพลัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเด็ก หญิงตั้งครรภ์ และผู้สูงอายุ นั้น

ในการนี้ กองควบคุมโรคติดต่อ ได้จัดทำแนวทางการดำเนินงานให้บริการวัคซีนป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ตามฤดูกาล พ.ศ. ๒๕๕๙ เพื่อใช้ในการดำเนินงานตามที่แนบ และสามารถดาวน์โหลดได้ที่เว็บไซต์ของกองควบคุมโรคติดต่อ <http://www.bmadcd.go.th>

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาดำเนินการ

กนกพร ปิ่นเจีเสกกุล

(นางดวงพร ปิ่นเจีเสกกุล)
ผู้อำนวยการกองควบคุมโรคติดต่อ
สำนักอนามัย

แนวทางการดำเนินงานให้บริการวัคซีนป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ตามฤดูกาล

ปี พ.ศ. ๒๕๕๙

โดย กองควบคุมโรคติดต่อ

ไวรัสไข้หวัดใหญ่เป็นสาเหตุที่สำคัญของการติดเชื้อระบบทางเดินหายใจแบบเฉียบพลัน พบได้บ่อยในประชากรทุกกลุ่มอายุ อาการแสดงมีตั้งแต่อาการไข้ น้ำมูกไหล จนถึงภาวะแทรกซ้อนที่รุนแรง เช่น ปอดบวม สมองอักเสบ กล้ามเนื้อหัวใจอักเสบ ตับอักเสบ ฯลฯ พบอัตราป่วยประมาณร้อยละ ๑๐-๒๐ ของประชากร กลุ่มหญิงตั้งครรภ์ เด็กเล็ก ผู้สูงอายุ ผู้มีโรคเรื้อรัง และผู้ที่เป็นโรคอ้วน มีความเสี่ยงต่อการเจ็บป่วย และเกิดภาวะแทรกซ้อนที่รุนแรง จากข้อมูลการเฝ้าระวังทางระบาดวิทยาและผลการศึกษาวิจัยในประเทศไทย คาดประมาณจำนวนผู้ป่วยโรคไข้หวัดใหญ่ทั้งประเทศได้ ๗๐๐,๐๐๐ - ๙๐๐,๐๐๐ รายต่อปี และมีผู้ป่วยที่มีภาวะแทรกซ้อนรุนแรง เช่น ปอดบวม ต้องรับไว้ในโรงพยาบาลประมาณ ๑๒,๕๗๕ - ๗๕,๘๐๑ รายต่อปี อัตราตายของโรคไข้หวัดใหญ่ที่มีภาวะแทรกซ้อนสูงถึงร้อยละ ๒.๕ โดยกลุ่มหญิงตั้งครรภ์มีอัตราตายจากโรคไข้หวัดใหญ่สูงถึง ๐.๗๑ ต่อแสนประชากร กลุ่มผู้สูงอายุและผู้ป่วยโรคเรื้อรังมีอัตราตายจากโรคไข้หวัดใหญ่สูงถึง ๐.๓๕ ต่อแสนประชากร ซึ่งก่อให้เกิดความสูญเสียในด้านเศรษฐกิจคิดเป็นมูลค่า ๙๑๓ - ๒,๔๕๓ ล้านบาทต่อปี โดยครึ่งหนึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่ต้องสูญเสียไปในการรักษาพยาบาล

การระบาดของโรคไข้หวัดนกในเอเชียตั้งแต่ ปี ๒๕๔๐ เป็นต้นมา กระตุ้นเตือนให้ทุกประเทศทั่วโลกตระหนักถึงความจำเป็นที่ต้องเตรียมความพร้อมรับมือการระบาดใหญ่ของโรคไข้หวัดใหญ่ หากเกิดการกลายพันธุ์ครั้งใหญ่ (antigenic shift) ที่อาจเกิดการระบาดทั่วโลก การเกิดการระบาดใหญ่ของโรคไข้หวัดใหญ่ที่ผ่านมาแต่ละครั้งมีผู้ป่วยและผู้เสียชีวิตจำนวนมาก เช่น การระบาดของไข้หวัดใหญ่สเปน เมื่อปี ๒๔๖๐ มีผู้เสียชีวิตทั่วโลกถึง ๒๐-๔๐ ล้านคน ต่อมาในปี ๒๕๕๒ ได้เกิดการระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่ชนิด A H๑N๑ ๒๐๐๙ ในประเทศไทย แม้จะมีความรุนแรงน้อยกว่าไข้หวัดใหญ่สเปน แต่ก็ทำให้มีผู้ป่วยจำนวนหลายหมื่นคน และมีผู้เสียชีวิตกว่า ๒๐๐ คน

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีความเสี่ยงต่อการระบาดของโรคไข้หวัดนกทั้งในคนและสัตว์ จึงต้องป้องกันการผสมข้ามสายพันธุ์ (re-assortment) ระหว่างเชื้อไข้หวัดใหญ่และไข้หวัดนก ที่อาจทำให้เกิดเชื้อไข้หวัดใหญ่กลายพันธุ์ที่สามารถทำให้เกิดโรครุนแรงเหมือนเชื้อไข้หวัดนก แต่สามารถแพร่กระจายระหว่างบุคคลได้ดีเหมือนเชื้อไข้หวัดใหญ่ โดยจัดให้มีการให้วัคซีนไข้หวัดใหญ่ในบุคลากรสาธารณสุข และผู้ทำหน้าที่กำจัดสัตว์ปีกเพื่อการควบคุมโรคไข้หวัดนกปีละ ๔ แสนโดส เพื่อลดโอกาสที่บุคคลเหล่านี้จะติดเชื้อไข้หวัดใหญ่และไข้หวัดนกในเวลาเดียวกัน ซึ่งอาจเป็นเหตุให้เกิดการผสมข้ามสายพันธุ์ของไข้หวัดใหญ่และไข้หวัดนก และการให้วัคซีนไข้หวัดใหญ่ในบุคลากรสาธารณสุขยังช่วยป้องกันการแพร่กระจายโรคภายในสถานพยาบาลจากบุคลากรไปยังผู้ป่วยที่มารับบริการ และระหว่างบุคลากรด้วยกันอีกด้วย นอกจากนี้การให้วัคซีนไข้หวัดใหญ่ในบุคลากรสาธารณสุขแล้ว ภาครัฐยังมีแผนให้บริการวัคซีนแก่ประชาชนกลุ่มเสี่ยง การให้วัคซีนป้องกันโรคสามารถช่วยให้ประชาชนสร้างภูมิคุ้มกันต้านทานต่อโรค ลดการป่วยและเสียชีวิต ลดความสูญเสียทางเศรษฐกิจและสังคม

ประชากรกลุ่มเป้าหมาย เป้าหมายโครงการ และกำหนดการรณรงค์

๑. ประชากรเป้าหมาย

ตามคำแนะนำการใช้วัคซีนไขหวัดใหญ่ของคณะกรรมการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค ในคณะกรรมการวัคซีนแห่งชาติ ได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายการให้บริการวัคซีนไขหวัดใหญ่ตามฤดูกาล ดังนี้

- บุคลากรที่มีความเสี่ยงต่อการสัมผัสโรคไขหวัดใหญ่ตามฤดูกาล และไขหวัดนก ซึ่งบุคลากรกลุ่มนี้อาจเป็นผู้แพร่โรคต่อไปยังผู้มีความเสี่ยงต่อโรคสูง และ/หรือเป็นผู้ที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อไขหวัดใหญ่ตามฤดูกาลและไขหวัดนกพร้อมๆ กัน ซึ่งอาจก่อให้เกิดการกลายพันธุ์ของเชื้อไขหวัดนกได้ ได้แก่
  - แพทย์ พยาบาล และบุคลากรอื่นๆ ในโรงพยาบาลทั้งที่ทำงานในหอผู้ป่วย และตึกผู้ป่วยนอก รวมถึงนักศึกษาฝึกงานในแต่ละวิชาชีพ
  - เจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ทำหน้าที่ในการสอบสวนควบคุมโรค
  - เจ้าหน้าที่และอาสาสมัครทำลายซากสัตว์ปีก และสัตว์อื่นที่สงสัยติดเชื้อไขหวัดนก
  - เจ้าหน้าที่ห้องปฏิบัติการตรวจวินิจฉัยเชื้อไวรัสไขหวัดใหญ่

ในกลุ่มบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขจะได้รับการจัดสรรวัคซีนจากกรมควบคุมโรค

กระทรวงสาธารณสุข

- ประชาชนกลุ่มเสี่ยงที่ควรได้รับวัคซีนป้องกันโรคไขหวัดใหญ่ ประกอบด้วย
  ๑. ผู้ป่วยโรคเรื้อรัง ๗ โรคทุกกลุ่มอายุ ได้แก่ โรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง หืด หลอดเลือดสมองหัวใจโตวาย ผู้ป่วยมะเร็งได้รับยาเคมีบำบัด และเบาหวาน
  ๒. ผู้สูงอายุที่มีอายุมากกว่า ๖๕ ปี
  ๓. เด็กอายุ ๖ เดือนถึง ๒ ปี
  ๔. หญิงตั้งครรภ์ อายุครรภ์มากกว่า ๔ เดือนขึ้นไป

*ในประชาชนกลุ่มเสี่ยงจะได้รับการจัดสรรวัคซีนจากสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ สำหรับประชาชนกลุ่มเป้าหมายที่เหลือให้พิจารณาตามความเหมาะสม

๒. กำหนดช่วงเวลาการรณรงค์

วันที่ ๑ พฤษภาคม ถึง ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๕๙

โดย ๒ เดือนแรกเป็นช่วงที่มีการรณรงค์แบบเข้มข้นในเชิงรุก และ ๑ เดือนหลังเป็นช่วงเก็บตก ทั้งนี้ การรณรงค์อาจมีความจำเป็นต้องดำเนินงานนอกเวลาราชการเนื่องจากกลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยหลายกลุ่มวัย และมีกลุ่มวัยทำงานด้วย

อย่างไรก็ตาม แต่ละพื้นที่สามารถปรับระยะเวลายืดหยุ่นให้เหมาะสมตามบริบทของพื้นที่ได้ แต่ไม่ควรทอดระยะเวลาการรณรงค์ให้ยาวเกินไป เนื่องจาก จะทำให้เกิดผลกระทบกับงานสาธารณสุขอื่นๆ

๓. เป้าหมายของโครงการ

ผลการให้บริการวัคซีนไขหวัดใหญ่ในกลุ่มเป้าหมาย *ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๙๐*
สำหรับในกลุ่มเสี่ยงให้เน้นความสำคัญของการให้บริการในกลุ่มหญิงตั้งครรภ์ และ เด็กอายุ ๖
เดือน ถึง ๒ ปี

การเตรียมการก่อนให้วัคซีน

๑. สํารวจกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ในข่ายมารับบริการที่โรงพยาบาล

หน่วยบริการต้องสํารวจกลุ่มเป้าหมายเพื่อวางแผนให้วัคซีน

๒. สถานที่ให้บริการวัคซีน

เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายมีหลายกลุ่ม การจัดบริการอาจตั้งเป็นจุดคลินิกวัคซีนโดยเฉพาะ หรือให้ที่
คลินิกเฉพาะโรคที่กลุ่มเป้าหมายมารับบริการอยู่แล้ว เช่น คลินิกฝากครรภ์ การดำเนินงานมีขั้นตอนตั้งแต่ก่อน
ฉีดวัคซีน ระหว่างบริการฉีดวัคซีน และหลังฉีดวัคซีน รวมถึงระบบการรายงานการเฝ้าระวังอาการภายหลัง
ได้รับวัคซีน

การให้บริการวัคซีนไขหวัดใหญ่ในหน่วยบริการทางการแพทย์ ควรดำเนินการภายใต้การกำกับดูแล
ของแพทย์ โดยต้องมีอุปกรณ์ช่วยชีวิต (Emergency Kit) ที่ครบถ้วนพร้อมใช้งาน และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน
ทุกคนจะต้องได้รับการทบทวนวิธีการช่วยชีวิตเบื้องต้นเพื่อเตรียมรับผู้ป่วยฉุกเฉินที่อาจเกิดอาการภายหลัง
ได้รับวัคซีนอย่างรุนแรง

กรณีให้บริการกลุ่มโรคเรื้อรังที่ไม่สามารถควบคุมอาการได้ และกลุ่มหญิงตั้งครรภ์ที่มีภาวะครรภ์เสี่ยง
สูงหรือเคยมีภาวะแทรกซ้อนจากการตั้งครรภ์ ควรปรึกษาแพทย์ก่อนให้บริการ

๓. การจัดเตรียมอุปกรณ์ วัคซีนและระบบลูกโซ่ความเย็น

๓.๑ การเบิกและการรับวัคซีน การเตรียมอุปกรณ์ระบบลูกโซ่ความเย็นให้ปฏิบัติตามแนวปฏิบัติ
ปกติ ตามมาตรฐานการดำเนินงานสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค

๓.๒ การเตรียมอุปกรณ์ที่จำเป็นในการให้บริการ

อุปกรณ์ที่จำเป็นในการให้บริการวัคซีน ได้แก่ เข็มฉีดยา กระจกฉีดยา พลาสเตอร์ กระจก
สำหรับใส่วัคซีน สำลี แอลกอฮอล์ ยาแก้ปวดลดไข้ และควรจัดเตรียมอุปกรณ์ช่วยชีวิต (Emergency Kits)
ตามมาตรฐานงานสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค ในกรณีที่มีการรณรงค์นอกสถานบริการ ซึ่ง Emergency kits อาจ
ไม่เพียงพอ สถานบริการที่รับผิดชอบควรจัดเตรียมอุปกรณ์กู้ชีพเบื้องต้น ได้แก่ Adrenaline ชุดอุปกรณ์
สำหรับให้สารน้ำ (IV fluid set) และสารน้ำ (IV fluid for resuscitation, Normal saline หรือ Ringer's
lactated solution) ให้มีไว้ประจำทุกจุดที่ให้บริการ และมีแนวทางการประสานรถพยาบาลที่มีวัสดุอุปกรณ์
เครื่องมือกู้ชีพพร้อมให้การดูแลรักษาผู้ป่วย ให้มาถึงจุดเกิดเหตุได้ภายใน ๘ นาที

๔. ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ของตนเองรับทราบเรื่องการให้วัคซีน โดยผ่านช่องทางต่าง ๆ

การประชาสัมพันธ์ต้องดำเนินการต่อประชาชนกลุ่มเป้าหมายให้มีความเข้าใจว่า “วัคซีนเป็น
เครื่องมือที่มีประโยชน์ในการป้องกันโรค แต่เนื่องจากจัดหาวัคซีนได้จำนวนจำกัดจึงไม่สามารถจัดให้ประชาชน
ทุกคนได้” และต้องให้ข้อมูลภาวะแทรกซ้อนที่อาจเกิดขึ้นภายหลังได้รับวัคซีน ถึงแม้ว่าโอกาสเกิด
ภาวะแทรกซ้อนที่รุนแรงจะมีน้อยมากก็ตาม ทั้งนี้ *ขอให้พิจารณาจัดลำดับความสำคัญในการให้วัคซีน โดย
เน้นในหญิงตั้งครรภ์ ที่มีอายุครรภ์ตั้งแต่ ๔ เดือนขึ้นไป และเด็กอายุ ๖ เดือน ถึง ๒ ปี*

การปฏิบัติงานในวันรณรงค์

๑. การเตรียมการก่อนให้วัคซีน

๑.๑ จัดเตรียมอุปกรณ์ให้เพียงพอและพร้อมใช้งาน ได้แก่ วัคซีน อุปกรณ์ฉีดยา อุปกรณ์กึ่งชีพเบื้องต้น แบบบันทึกข้อมูล แบบคัดกรอง เอกสารแนะนำความรู้ และอื่นๆ

๑.๒ กำหนดผังจุดบริการให้มีเพียงพอและสะดวกต่อการปฏิบัติงาน

๑.๓ ผู้ให้วัคซีนควรผ่านการอบรมมีประสบการณ์ในการให้วัคซีน และได้ทบทวนแนวปฏิบัติของโครงการจนเข้าใจดีแล้ว

๒. ตรวจสอบว่าผู้รับบริการอยู่ในกลุ่มเป้าหมายหรือไม่ ถ้าอยู่แล้วมีข้อห้ามการให้วัคซีนหรือไม่

ข้อห้ามในการฉีดวัคซีน ได้แก่

- เด็กอายุน้อยกว่า ๖ เดือน
- มีประวัติแพ้ไข่ไก่และไข่ไก่อย่างรุนแรง
- เคยแพ้วัคซีนไข้วัดใหญ่รุนแรง หรือแพ้สารประกอบอื่นๆ ในวัคซีนอย่างรุนแรง
- กำลังมีไข้ หรือกำลังเจ็บป่วยเฉียบพลัน
- เพิ่งหายจากการเจ็บป่วยเฉียบพลันมาไม่เกิน ๗ วัน
- เพิ่งมานอนรักษาตัวและออกจากโรงพยาบาลไปไม่เกิน ๑๔ วัน
- โรคประจำตัวเรื้อรังที่ยังมีอาการกำเริบ เช่น เจ็บแน่นหน้าอก ใจสั่น หอบเหนื่อย หรือยังควบคุมอาการของโรคไม่ได้

ข้อแนะนำ

แนะนำให้บริการแก่หญิงตั้งครรภ์ที่มีอายุครรภ์ ตั้งแต่ ๔ เดือนขึ้นไป ทั้งนี้เพื่อป้องกันทารกหลังคลอดได้ในระยะเวลานานขึ้น อย่างไรก็ตาม องค์การอนามัยโลกได้แนะนำให้บริการแก่หญิงตั้งครรภ์ได้ทุกอายุครรภ์ รวมถึงหญิงตั้งครรภ์ที่มีภาวะครรภ์เสี่ยงสูง หรือเคยมีภาวะแทรกซ้อนจากการตั้งครรภ์

ให้ผู้รับบริการกรอกข้อมูลในแบบสอบถามผู้มารับบริการวัคซีนป้องกันโรคไข้วัดใหญ่ตามฤดูกาลให้ครบถ้วน และให้เจ้าหน้าที่ตรวจสอบซ้ำแล้วเก็บไว้ที่สถานบริการ

หากผู้รับบริการมีไข้ หรือมีอาการเจ็บป่วยที่อาการไม่แน่นอน ควรเลื่อนการรับวัคซีนไปก่อนอย่างน้อย ๑ สัปดาห์ จนกว่าจะเป็นปกติหรือโรคประจำตัวมีอาการคงที่ควบคุมได้

ทั้งนี้ หากมีข้อสงสัยให้ปรึกษาแพทย์ในโรงพยาบาลก่อนการฉีดวัคซีนทุกครั้ง

๓. ชี้แจงให้ผู้รับบริการทราบถึงความจำเป็น ประโยชน์ของการให้วัคซีนและภาวะแทรกซ้อนที่อาจเกิดขึ้นได้และให้ผู้รับบริการพิจารณาตัดสินใจในการรับบริการ

ก่อนการให้บริการต้องแจ้งให้ผู้รับบริการทราบข้อมูลตามเอกสารข้อความรู้เรื่องวัคซีนไข้วัดใหญ่ เมื่อได้รับทราบเหตุผลความจำเป็นรวมทั้งภาวะแทรกซ้อนที่อาจเกิดขึ้นแล้ว ให้เวลาผู้รับบริการตัดสินใจในการรับวัคซีนโดยสมัครใจ ไม่เร่งรัดเวลาในการรับวัคซีน โดยผู้รับบริการอาจมาขอรับวัคซีนภายหลังได้

๔. ฉีดวัคซีนให้กับประชาชนกลุ่มเป้าหมายที่สมัครใจรับวัคซีน

- ฉีดเข้าชั้นกล้ามเนื้อ ผู้ใหญ่ฉีดที่บริเวณต้นแขนซ้าย เด็กเล็กฉีดที่หน้าขาซ้าย

- ผู้ใหญ่และเด็กอายุ ๓ ปีขึ้นไป ฉีดขนาด ๐.๕ ซีซี
- เด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี ฉีดขนาด ๐.๒๕ ซีซี
- เด็กตั้งแต่ ๙ ปีขึ้นไปและผู้ใหญ่ ฉีด ๑ ครั้ง
- เด็กต่ำกว่า ๙ ปี ที่ได้รับวัคซีนไขหวัดใหญ่ในครั้งแรกต้องฉีด ๒ เข็ม (ห่างกัน ๔ สัปดาห์) ในปีต่อไปฉีดเข็มเดียวปีละครั้ง แต่ในกรณีที่ปีแรกได้ฉีดไปครั้งเพียงครั้งเดียว ปีถัดมาให้ฉีด ๒ ครั้ง จากนั้นจึงสามารถฉีดปีละครั้งได้
- การฉีดวัคซีนให้ยึดตามขั้นตอนมาตรฐานของการฉีดวัคซีนปกติทุกประการ

๕. การดูแลรักษาวัคซีนในขณะที่ให้บริการ

- ควรให้บริการในที่ร่ม
- เก็บวัคซีนในกระติกหรือกล่องโฟมที่มีอุณหภูมิอยู่ในช่วง +๒ ถึง +๘ องศาเซลเซียส
- วางขวดวัคซีนให้ตั้งตรง
- ห้ามวางขวดวัคซีนสัมผัสกับ icepack หรือน้ำแข็งโดยตรง
- ห้ามปักเข็มคาขวดวัคซีน ในระหว่างรอบริการ
- หลังเปิดใช้แล้วไม่ควรเก็บไว้นานเกิน ๘ ชั่วโมง
- เปิดกระติกเท่าที่จำเป็นเท่านั้นและปิดฝาให้สนิท

๖. ให้ผู้รับบริการพักสังเกตอาการ ๓๐ นาที ภายหลังจากฉีดวัคซีนในบริเวณที่จัดเตรียมไว้ในโรงพยาบาล

เพื่อสังเกตอาการผิดปกติที่อาจเกิดขึ้นได้ เพราะอาการแพ้ที่รุนแรง (Anaphylaxis) มักเกิดภายใน ๓๐ นาที หลังฉีดวัคซีน อาการที่สังเกต ได้แก่ อาการคันที่ผิวหนัง บวมตามปาก หน้า ลำคอ หายใจลำบาก วิงเวียน ใจสั่น เป็นลม เหงื่อออก ชีพจรเบา ช็อก เป็นต้น และจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์/บุคลากรพร้อมในการรักษาแก้ไขอาการได้ทันที

อาการไม่พึงประสงค์ของวัคซีนที่ไม่รุนแรง (ประมาณร้อยละ ๑-๑๐) ได้แก่ อาการเฉพาะที่ เช่น ปวด บวม แดง จ้ำเลือด ส่วนอาการทั่วไป เช่น ปวดศีรษะ ปวดกล้ามเนื้อ ปวดข้อ ไข้ต่ำ ๆ มักหายได้เองภายใน ๑-๓ วัน และบรรเทาอาการได้ด้วยยาแก้ปวดลดไข้ (เช่น พาราเซตามอล)

อาการไม่พึงประสงค์ของวัคซีนที่รุนแรง พบได้น้อยมาก ต่ำกว่า ๑ ใน ๑๐๐,๐๐๐ ได้แก่ อาการแพ้รุนแรง ไข้สูงแล้วชัก ปากเปื่อย กล้ามเนื้ออ่อนแรง สับสน เป็นต้น

อาการแพ้อย่างรุนแรง (Anaphylaxis) มักเกิดภายใน ๓๐ นาทีหลังฉีดวัคซีน ส่วนใหญ่มีผื่นลมพิษขึ้นตามตัว คันที่ผิวหนัง บวมตามปาก หน้า ลำคอ หายใจลำบาก ชีพจรเบา ช็อก ปวดท้อง

๗. แจ้งให้ผู้รับวัคซีนทราบสถานที่และวิธีติดต่อสถานบริการ

ผู้ให้บริการควรแจ้งสถานที่และวิธีการติดต่อสถานบริการในกรณีที่เกิดเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ภายหลังได้รับวัคซีนใน ๔ สัปดาห์ และในกรณีที่เกิดเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ให้ผู้เกี่ยวข้องดำเนินการสอบสวนตามแนวทางที่สำนักระบาดวิทยากำหนด รวมถึงการช่วยเหลือเยียวยาเบื้องต้นตามสมควรและทันที่

การปฏิบัติงานหลังรณรงค์

๑. การบันทึกผลการรณรงค์

๒. การติดตามให้วัคซีนแก่กลุ่มเป้าหมาย

เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบเขตพื้นที่บริการควรตรวจสอบประชากรกลุ่มเป้าหมายที่มีรายชื่อตามทะเบียนสำรวจและยังไม่ได้รับบริการ วางแผนติดตามและดำเนินการเก็บตกให้วัคซีนภายใน ๑ เดือน หลังช่วงที่มีการให้บริการแบบเข้มข้น หรือตามแผนปฏิบัติการของแต่ละพื้นที่

๓. การสนับสนุนค่าการจัดการวัคซีน

สปสช. เป็นผู้จัดสรรค่าสนับสนุนค่าบริหารจัดการวัคซีนให้กับหน่วยบริการ โดย สปสช. จัดสรรให้ สปสช. เขตเป็นวงเงินการบริหารจัดการระดับเขต และให้ สปสช. เขตเป็นผู้พิจารณาจัดสรรและจ่ายให้แก่หน่วยบริการ เพื่อใช้เป็นค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการต่างๆ

ข้อคำถามในการให้วัคซีนไขหวัดใหญ่ตามฤดูกาล

Q : สายพันธุ์วัคซีนไขหวัดใหญ่ตามฤดูกาล

A : เชื่อสายพันธุ์วัคซีนไขหวัดใหญ่จะมีความแตกต่างกันในแต่ละปี โดยองค์การอนามัยโลกจะเป็นผู้กำหนดสายพันธุ์ของเชื้อไวรัสไขหวัดใหญ่ที่จะนำมาผลิตวัคซีน โดยวัคซีนไขหวัดใหญ่ ปี ๒๕๕๙ ประกอบด้วยไวรัส ๓ สายพันธุ์ ดังนี้

A/California/7/2009(H1N1)pdm09-like virus;

A/Hong Kong/4801/2014(H3N2)-like virus;

B/Brisbane/60/2008-like virus;

โดยสามารถศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่

<http://www.who.int/influenza/vaccines/virus/recommendations/en/>

Q : วัคซีนไขหวัดใหญ่มีความปลอดภัยเพียงใด โดยเฉพาะในกลุ่มหญิงตั้งครรภ์^[๑-๔]

A : มีการใช้วัคซีนไขหวัดใหญ่มานานหลายทศวรรษ และมีการศึกษาหลายการศึกษาที่แสดงว่าวัคซีนไขหวัดใหญ่มีความปลอดภัยสูง เช่น ข้อมูลในสหรัฐอเมริกา ภายหลังจากการติดตามผู้ที่ได้รับวัคซีนภายหลังวัคซีนขึ้นทะเบียนเป็นเวลา ๑๕ ปี พบว่ามีการใช้วัคซีนในประชาชนมากกว่า ๗๕๐ ล้านโดส และผลการติดตามด้านความปลอดภัยยังคงยืนยันความปลอดภัยของวัคซีนได้อย่างดี และในหลายประเทศมีการฉีดวัคซีนอย่างแพร่หลายตามห้างสรรพสินค้าทั่วไป

สำหรับข้อมูลความปลอดภัยในหญิงตั้งครรภ์เช่นเดียวกัน ถือว่ามีความปลอดภัยสูง จากการศึกษาในสหรัฐอเมริกา บังคลาเทศ และอีกหลายประเทศ ให้ผลการศึกษาสอดคล้องกันว่าสามารถให้วัคซีนชนิดนี้แก่หญิงตั้งครรภ์ได้อย่างปลอดภัยและไม่มีผลกระทบต่อทารกในครรภ์ (วัคซีนไขหวัดใหญ่มีความปลอดภัยสูงใกล้เคียงกับวัคซีน dT หรือ TT ที่ให้บริการปกติในหญิงตั้งครรภ์) และข้อมูลในประเทศไทยยังไม่มีรายงานอาการข้างเคียงภายหลังได้รับวัคซีนที่รุนแรง ทั้งนี้ สอดคล้องกับข้อมูลขององค์การอนามัยโลกที่แนะนำให้หญิงตั้งครรภ์เป็นกลุ่มที่อยู่ในลำดับความสำคัญสูงสุดที่ควรได้รับวัคซีนและรับรองว่าวัคซีนชนิดนี้มีความปลอดภัยสูง

Q : การให้วัคซีนในหญิงตั้งครรภ์และเด็กจะได้รับประโยชน์ในด้านใดบ้าง

A : หญิงตั้งครรภ์

- ช่วยป้องกันโรคในหญิงตั้งครรภ์ (ประสิทธิภาพร้อยละ ๗๐ ถึง ๙๐) และป้องกันไม่ให้เกิดภาวะแทรกซ้อนรุนแรงจากการติดเชื้อและเสียชีวิตซึ่งสูงกว่าคนปกติถึง ๖ เท่า
- ภูมิคุ้มกันจากแม่สามารถถ่ายทอดไปยังทารก ทำให้ทารกหลังคลอดที่มีอายุต่ำกว่า ๖ เดือน มีภูมิคุ้มกันและมีโอกาสป่วยน้อยลง

เด็กอายุ ๖ เดือน ถึง ๒ ปี

- ป้องกันการติดเชื้อรุนแรง ลดอัตราการนอนโรงพยาบาลและเสียชีวิต

- ป้องกันการแพร่กระจายโรคจากเด็กกลุ่มนี้ ไปยังสมาชิกในครอบครัวที่อาศัยอยู่ด้วยกัน ไม่ให้เจ็บป่วย เช่น ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยโรคเรื้อรัง เป็นต้น

Q : หากฉีดวัคซีนไปแล้ว มารู้อีกภายหลังว่าตั้งครรภ์ จะเกิดผลเสียอย่างไร

A : การตั้งครรภ์ไม่เป็นข้อห้ามในการฉีดวัคซีนสามารถให้ได้ในหญิงตั้งครรภ์ทุกอายุครรภ์ แต่ในประเทศไทยแนะนำให้วัคซีนแก่หญิงมีครรภ์ที่มีอายุครรภ์ ตั้งแต่ ๔ เดือนขึ้นไป เพราะมีโอกาสเสี่ยงต่อโรครุนแรงหากติดเชื้อใช้หวัดใหญ่ช่วงครรภ์แก่ (ยกเว้นกรณีมีการระบาดสามารถฉีดได้ทุกอายุครรภ์)

Q : ฉีดวัคซีนไปแล้ว สามารถให้นมบุตรได้หรือไม่

A : สามารถให้นมบุตรได้

Q : เด็กอายุต่ำกว่า ๖ เดือน ยังไม่สามารถฉีดวัคซีนได้ หากมีโรคประจำตัวที่ทำให้เสี่ยงต่อการป่วยด้วยไข้หวัดใหญ่อย่างรุนแรง เช่น เป็นโรคปอด โรคหัวใจ จะทำอย่างไร

A : เด็กเล็กมีโอกาสเป็นโรคไข้หวัดใหญ่ที่รุนแรงมากได้ แต่วัคซีนยังไม่มีการรับรองให้ใช้ในเด็กอายุต่ำกว่า ๖ เดือน ดังนั้นการป้องกันไข้หวัดใหญ่ที่สำคัญในกลุ่มนี้ คือ การตัดโอกาสที่เด็กจะได้รับเชื้อ เช่น การแยกเลี้ยงเด็ก ไม่พาไปคลุกคลีกับคนหมู่มาก ระวังรักษาสุขอนามัยของผู้เลี้ยงดู การฉีดวัคซีนในผู้เลี้ยงดู และผู้ใหญ่ทุกคนในบ้าน นอกจากนี้พบว่าหญิงตั้งครรภ์ที่ได้รับวัคซีน (ตั้งแต่อายุครรภ์ ๔ เดือนขึ้นไป) ภูมิคุ้มกันจากแม่สามารถถ่ายทอดสู่ทารกในครรภ์และปกป้องลูกหลังคลอด ประมาณ ๖ เดือน

Q : เด็กที่แข็งแรงดี และอายุมากกว่า ๒ ปี ซึ่งไม่ได้อยู่ในกลุ่มที่กระทรวงฯ จัดหาวัคซีนให้ ควรได้รับการฉีดวัคซีนไข้หวัดใหญ่หรือไม่

A : การระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่ที่ผ่านมามีเริ่มมาจากการระบาดในโรงเรียน แล้วนำเชื้อไปแพร่ต่อในครอบครัวและชุมชน ดังนั้น การป้องกันเด็กวัยเรียนทุกคนจากการติดเชื้อไข้หวัดใหญ่ จะช่วยลดการระบาดในชุมชนได้ด้วย แต่เนื่องจากกระทรวงสาธารณสุขมีงบประมาณจำกัดเพื่อจัดหาวัคซีนนี้ให้กับประชาชนทุกกลุ่มอายุ จึงกำหนดให้กลุ่มที่มีโอกาสเกิดอาการรุนแรงหรือเสียชีวิตหากติดเชื้อไข้หวัดใหญ่เป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก

สำหรับเด็กอายุมากกว่า ๒ ปี ซึ่งไม่ได้อยู่ในกลุ่มเสี่ยงที่กระทรวงฯ จัดหาวัคซีนให้ หากผู้ปกครองสามารถซื้อวัคซีนไข้หวัดใหญ่ตามฤดูกาลให้แก่บุตรหลานได้ก็จะเป็นผลดีทั้งกับตัวเด็กเองและบุคคลในครอบครัวตลอดจนชุมชนที่อยู่อาศัย วัคซีนนี้มีประสิทธิภาพดี และมีความปลอดภัย ในเด็กที่แข็งแรงดีสามารถฉีดวัคซีนได้ตลอดปี แต่ช่วงที่ได้ประโยชน์ที่สุดคือช่วงก่อนเข้าหน้าฝน หรือก่อนเข้าหน้าหนาว โดยควรฉีดก่อนที่จะเปิดภาคเรียน

Q : ถ้าเคยฉีดวัคซีนไข้หวัดใหญ่ตามฤดูกาลในปีที่ผ่านมาแล้ว จำเป็นต้องฉีดวัคซีนนี้ซ้ำในปีนี้อีก หรือไม่ เพราะอะไร

A : ผู้ที่เคยฉีดวัคซีนไข้หวัดใหญ่ตามฤดูกาลในปีที่ผ่านมาแล้ว ยังจำเป็นต้องฉีดวัคซีนนี้ซ้ำ เนื่องจาก

- ภูมิคุ้มกันโรคจากการฉีดวัคซีน จะลดต่ำลงตามธรรมชาติหลังจาก ๑ ปี ไปแล้ว ซึ่งอาจจะทำให้ปกป้องร่างกายจากเชื้อไข้หวัดใหญ่ไม่ได้

- กลุ่มเป้าหมายที่กำหนด เป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงต่อการเจ็บป่วยและเสียชีวิตด้วยโรคไขหวัดใหญ่ จึงควรได้รับการฉีดวัคซีนซ้ำ
- จากผลการศึกษาเมื่อปี ๒๕๕๖ พบว่า กลุ่มเป้าหมายที่ได้รับวัคซีนไขหวัดใหญ่ มี seroconversion rate ต่อโรคไขหวัดใหญ่ ๒๐๐๙ ชนิด A/H๑N๑ ประมาณร้อยละ ๖๐-๗๐ การให้วัคซีนซ้ำในกลุ่มเป้าหมายที่เคยได้รับวัคซีนจะช่วยกระตุ้นระดับภูมิคุ้มกันให้สูงขึ้น

Q : ผู้ที่เคยฉีดวัคซีนไขหวัดใหญ่ตามฤดูกาลในปีที่ผ่านมา และเคยมีอาการไขหวัดบริเวณที่ฉีด หรือผื่นคันเป็นลมพิษหลังฉีด จะสามารถฉีดซ้ำในปีนี้ได้หรือไม่ ถ้าฉีดวัคซีนซ้ำจะมีอาการดังกล่าวรุนแรงมากขึ้นหรือไม่

A : สามารถฉีดซ้ำได้ เพราะอาการไขหวัดและปวดบวมบริเวณที่ฉีดเป็นอาการไม่รุนแรงที่พบได้ และไม่ได้เป็นข้อห้ามในการฉีดวัคซีนดังกล่าว นอกจากนี้ความรุนแรงของอาการที่พบไม่มีความสัมพันธ์กับจำนวนครั้งที่ฉีด การฉีดซ้ำในปีต่อมาไม่ได้ทำให้ผลข้างเคียงมีมากขึ้น อาการไม่พึงประสงค์ดังกล่าวสามารถป้องกันได้โดยการรับประทานยาพาราเซตามอลหลังได้รับวัคซีน

ส่วนอาการลมพิษ หรืออาการรุนแรงหายใจไม่ออก ที่เกิดขึ้นรวดเร็วภายใน ๑ ชั่วโมงหลังฉีดเข็มก่อน ถือเป็นอาการที่เข้าข่ายแพ้รุนแรง และไม่ควรฉีดวัคซีนซ้ำ แต่หากเป็นผื่นหรือลมพิษที่เกิดภายหลังฉีดเป็นเวลานานหลายชั่วโมงหรือเป็นวันมักไม่รุนแรง สามารถให้ฉีดวัคซีนซ้ำได้ อย่างไรก็ตามต้องเฝ้าสังเกตอาการข้างเคียงภายหลังได้รับวัคซีนอย่างน้อย ๓๐ นาที และเมื่อกลับบ้านจะต้องดูแลอย่างใกล้ชิดอย่างน้อย ๒ วัน ควรแจ้งอาการเหล่านี้ให้แพทย์ และเจ้าหน้าที่ที่ทราบก่อนฉีดวัคซีน เพื่อจะได้เฝ้าสังเกตอาการใกล้ชิด

Q : กลุ่มเป้าหมายที่มีประวัติเคยป่วยด้วยโรคไขหวัดใหญ่ หรือไขหวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ ๒๐๐๙ ในปีนี้ จำเป็นต้องได้รับวัคซีนไขหวัดใหญ่ตามฤดูกาลหรือไม่

A : จำเป็น เนื่องจากต้องการให้วัคซีนที่จะป้องกันโรคไขหวัดใหญ่ทั้ง ๓ สายพันธุ์ แม้ว่าเคยเจ็บป่วยด้วยไขหวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ ๒๐๐๙ แต่ยังมีโอกาสป่วยจากเชื้อไขหวัดใหญ่อีก ๒ สายพันธุ์ที่มีอยู่ในวัคซีนได้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องได้รับวัคซีนตามฤดูกาลเสมอ